

Bok: Navarsmeden, *Soga om en gammel handverks kunst.*

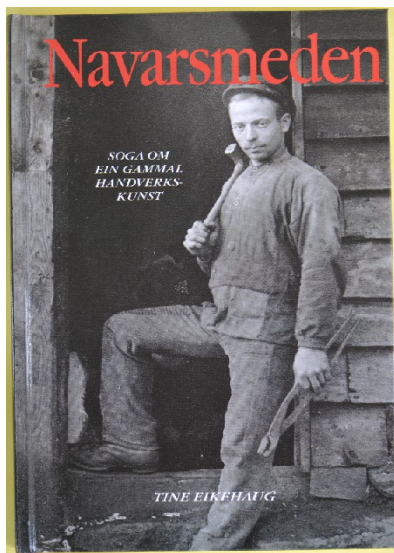
Forfatterinne. Tine Eikehaug

Forlag: Nord 4 Vestkyst

Publisert år: 1997

ISBN: 82-7326-051-8

Språk: Nynorsk



En bok jeg kjøpte på handverks markedet i Jondal i Hardanger denne sommeren(2016). Den har tittelen «Navarsmeden». Innholdet gav en forklaring på en av de hand arbeids borer jeg har dradd med meg på flytte-lassen gjennom

livet, uten helt å fatte hvorfor; som barn av de elektriske drill tider - hvorfor den er så interessant. Men den ,tre handtaket har alltid ligget godt i hånden da den nå å da var i bruk. At det var en «navar» forsto jeg etter ha lest boken. «Navar» er det gammel norske ordet for «bor». Selveste Ivar Aasen står det å lese på side 12 «sier at navaren er en bor med et skrueformet blad». Og kunne jeg videre komme til å forstå av forfatterinnen Tine Eikehaugs fortelling; den navaren jeg har ble trolig laget i en av smiene på Meland i Hordaland, på øen Holsnøy ikke lengre fra Bergen enn at de som bodde på Holsnøy ble kalt for striler. Og ikke viste jeg det hadde hvert et slikt rikt smed miljø der. Og at den vesle boren jeg har dradd omkring på trolig var en av (hundre?) tusenvis av borer som ble framstilt der siden den moderne delen av historien begynte * på midten av 1800 tallet med en mann som het Ove Bastensen (* side 32). Før den tid strekker historien om navaren seg bakover i i viking og old tid. Bokens bærer sin undertittel «Soga om en gammel handverks kunst» med rette. Denne saga blir fortalt på en glimrende måte over 160 sider fra perm til perm. På det meste var (tabell s. 34) ca. 1900-25 var det 24 smier i drift, alle familie foretak, men ingen AS. Smiene lå på

gårder og var attåtning i til knytting til gårdsdrift. Først på 1920-30 tallet begynte de å bli helårs driftet og regnet som små industri-virksomheter. Men først så relativt seint som på 1950 tallet ble utstyr som lufthammer innført, noe som førte til stor lettelse i oppslager arbeidet som tidligere ble gjort manuelt. Det var noe som egentlig var et skritt mot fabrikkvirksomhet. Men slik gikk det ikke på Meland. Utover på (tabell s. 34) 1960 tallet var det bare 6 navar smeder tilbake og på 80 og 90 tallet bare 1. I 2016 vist nok 3-4?. Boken som kom ut i 1997 virker i dag litt bortglemt. Eks. Har ikke Norsk Knivblad den i sin litteratur oversikt (man finner andre bøker der utgitt på 1990 tallet, så det er ikke snakk om at boken er foreldet på noen måte) Og hos Norsk Smedforening (på nett) finner man ikke en litteraturliste. Og hos Norsk Husflid er den heller ikke å se. Selv om jeg tror alle disse må ha omtalt boken i sine respektive blader den gang den kom ut, uten forekommer det meg, at den skapte særlig debatt om handverkets vilkår og historie i noen form av kronikker el. Artikler; eksempelvis angående den historiske utviklingen i skjæringen mellom industri og handverk på Vestlandet og særlig i Bergensområdet. Det kunne ha hvert med på å gi en forklaring på hvorfor Bergen som by har gjennomgått 200 år med stagnasjon (ifølge filosofen George Johannessen). Ellers har boken mangt et interessant kapittel/avsnitt/ omtale og et rikt fotomateriale som viser både smier og smeder i arbeid og fritid. Er man interessert i å kjøpe den og ikke kan reise på marked på Vestlandet for å finne den så finnes den blant annet på nett hos Haugen bok;

www.haugenbok.no/Navarsmeden

*

Mens jeg leste boken fant jeg det interessant å sammenligne industriutviklingen i Meland med den i en handverks by som Eskilstuna i Sverige, som utviklet en stor knivindustri med bakgrunn i hand verks foretak. Nokså i øynefallende blir bruk av elektrisitet. Den ble att i bruk på 1890/1900 tallet i Eskilstuna mens den i Meland først kom i *1921 og så sent som i 1958 fikk de siste gårdene elektrisitet. (* kilde; bok, Navarsmeden s. 11-112). Men også kan man lese i boken « Knivar från Eskilstuna»; «år 1891

lot städen bygga ytterligare ett sliphus vid Hamngatan, där knivsmedene kunne hyre fabrikk lokaler. Åtskilliga av stadens större knivfabrikanter har börjat sin verksamhet i detta sliphus» (Kilde, bok; Knivar från Eskilstuna, s.13). Altså, i Eskilstuna fant de en annen type kollektive løsning enn de på Meland hvor smiene mer å mindre var familie/ slekts bedrifter tilhørende gården. Et annet og vel så viktig trekk handler om markedsføring av produktene. Eks. ble E. A. Bergs skomakerkniver et verdensprodukt på grunn av kvaliteten. E. A. Bergs knivfabrikk ble dannet i 1880 og opphørte i 1959. men det er først på *1980 tallet at en engelsk håndverker og journalist; Hugh Blogg kommer over noen gamle navarar i en løe. Og etter en tid slår fats at «the norwegian spiker bor» er overlegen alle andre bor typer han kjenner til. (*kilde, bok, Navarsmedane , s.7). M.a.o. kunne sikker navaren med riktig markedsføring ha blitt et like stort produkt ut i verden som eks. E. A Bergs skomakerkniver. Det er en interessant spekulasjon selv om en sammenligning samlet sett mellom Meland og Eskilstuna, som ble kalt for Sveriges Sheffield ikke er så alt for relevant, eller er den det?. Det grodde opp mange industrier omkring Meland, i Odda, Sauda og Høyanger. Hvor nært området var til å bli et norsk Sheffield vites ikke. Boken stiller ikke slike spørsmål, forfatteren nøyer seg med å fortelle hvordan det var, ikke hvordan det kunne ha blitt.

*

Denne omtalen var med i bladet Lær, Sko og Skinn Nr. 2-2016, men ikke i «Ord Omkring Bok» men i Verkstedkroken. Det var en interessant bok å lese å ikke minst skrive om.